

III-9-8

1471

ЛЪТОПИСЬ НА БЪЛГАР. АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
КНИГА V.

ОТДЪЛЕНЪ ОТ ПЕЧА...

На свободния Университет
от автора

II 1663

Кр. Ив. Мирски.*)

I.

Кръстьо Мирски бѣше единъ отъ най-трудолюбивитѣ, трѣзвени и скромни български общественици и писатели. Роденъ е въ Котелъ на 14 ноември 1852 год. Първоначалното си образование той добилъ въ Котелъ, слѣдъ което постѣпва като „чиракъ“ въ колониалния магазинъ на вуйча си Хаджи

*) При съставянето на този поменикъ ние бѣхме твърдѣ много улеснени отъ бѣлѣжкитѣ, които съ готовность ни доставиха г-да Никола и Хр. Кр. Мирски, адвокати въ Варна, синове на покойния. Голѣма часть отъ тѣзи бѣлѣжки сж извлѣчени изъ ржкописния дневникъ на покойния, печатанъ въ „Варненско Ехо“ и въ „Варненска Поща“, 1920—21 г. По случай смъртьта на Кр. Мирски се появиха за него бѣлѣжки въ слѣднитѣ наши издания отъ 1920 г.: 1. В. „Радикаль“, брой 92; 2. „Прѣпорецъ“, брой 101; 3. „Миръ“, брой 599; 4) „Пробуда“, брой 98; 5. „Напрѣдъ“, брой 267; 6) „Земледѣлецъ“, Варна, брой 9; 7. „Варненска Поща“, брой 200 201; 8. „Варненско Ехо“, брой 125—30; 9. „Зора“, брой 297; 10. „Народни Права“, брой 101; 11. „Славянски Гласъ“, кн. 3—4, година XIV.

Гено Колевичъ въ Котелъ, а по-послѣ въ Бабадагъ, дѣто учи абаджилъкъ, а сжщеврѣменно изучва френски, турски езикъ и други прѣдмети. Любознателното момче отрано проявило будностъ и копнежъ за по-широкъ просвѣтенъ кржгозоръ. Слѣдъ 1870 год. той измолва вуйча си Хаджи Гено да го изпрати въ Цариградъ на учение, а когато стига тамъ и вижда за първи пжть и вуйча си Гаврила Кръстевичъ, тогава членъ въ турското върховно сждилище, той още повече усѣща силата на своя копнежъ за наука. Несполучилъ да се настани въ Цариградъ, той прѣзъ лѣтото на 1870 г. заминава за Таборъ (Чехия), дѣто постжпилъ въ трети класъ на реалната гимназия. По-късно той минава въ Земледѣлческо-Индустриалната Школа, която свършилъ съ отличие втори по редъ между 29 ученици. Въ Таборъ Мирски, тогазъ носещъ името Кръстю Поповъ, е ималъ за другари Ангелъ Кънчевъ, Михалаки Георгиевъ, Кутинчевъ и др.

Книжовната дѣятелностъ на Мирски се почва отъ ученическата скамейка въ Таборъ. Отъ тамъ той почва да изпраща статии въ българскитѣ вѣстници и списания — в. „Право“¹⁾ и сп. „Читалище“²⁾. Името си Мирски той е взелъ отъ названието на една ливада „Мира“, която дѣдо му е притежавалъ въ Котелъ. Около туй врѣме той е направилъ своя излетъ между българитѣ въ Вита, за които е написалъ първи пжть статья, печатана въ в. „Стара Планина“, 1876 г.³⁾ Въ тоя градъ той се запозналъ съ Леополдъ Косилковъ, учителъ, отъ когото събралъ голѣма часть отъ бѣлжжитѣ си.

На връщане въ България М. миналъ прѣзъ Галацъ, дѣто билъ чичо му Ст. Н. Изворски, единъ отъ раннитѣ му учители въ Котелъ, сега свещеникъ, а слѣдъ това се спира въ Тулча при брата си Никола, дѣто е почналъ да държи нѣколко сказки и остаталъ за учителъ въ 1876 г. Тукъ въ това врѣме сж били учители Добри Ганчевъ, Сава Доброплодни, Маринъ Тишевъ и др. Въ врѣме на сръбско-турската война той посѣ-

1) Въ в. „Право“, издаванъ въ Цариградъ, въ броеветѣ отъ 9 и 23 юли и 17 августъ 1873 год. е напечатана неговата статья „Земледѣлие и индустрия“.

2) Тукъ, въ сп. „Читалище“, прѣзъ 1873 год. е напечатана неговата статья „За морето“ и „За названията на звѣздитѣ и вѣтроветѣ“.

3) „Стара Планина“ е била редактирана въ това врѣме отъ С. С. Бобчевъ.

тилъ Бѣлградъ и Виена, въ който случай се запозналъ съ нѣколко видни български задгранични дѣятели, като Любенъ Каравеловъ, Григоръ Начевичъ и др. Несполуката на сръбско-турската война и неволята на българскитѣ емигранти, легионери и четници, внушили на М. мисълта, да се завърне пакъ въ Галацъ при чича си Изворски, а по-късно отива въ мошията на Емануилъ Богориди, разработвана отъ Стефанъ и Петъръ Беронъ, дѣто служилъ като книговодителъ до 7 августъ 1877 год. Слѣдъ освобождението на България отъ руситѣ, той се установява изново въ Тулча като секретаръ на тулчанския окръженъ управителенъ съвѣтъ, а по-късно бѣ избранъ членъ на тоя съвѣтъ. Когато губернатора Бѣлоцерковецъ получилъ заповѣдь, слѣдъ берлинския договоръ, да прѣдаде дѣлата на ромѣнскитѣ власти, М. напуска Тулча и заминава за Варна, дѣто го бѣ поканилъ за учителъ тогава губернскиятъ училищенъ инспекторъ въ Варна Теодоръ Икономовъ (ноември 1879 год.). Тукъ той постѣпва на служба секретаръ въ апелативния сѣдъ, която занимавалъ отъ 1 февруари до 9 ноември 1870 г., когато този сѣдъ билъ закритъ. Съ писмо отъ 10. XI, с. г. министра на правосъдието Д. Грековъ го назначава за прѣдседателъ на балчишкия окръженъ сѣдъ, която служба той приелъ малко по-късно и я е изпълнявалъ до 15 юли 1880 г. тѣй като билъ назначенъ за прѣдседателъ на варненския окръженъ сѣдъ. Противникъ на прѣврата отъ 1881 г. той е намѣрилъ за удобно да даде оставката си отъ прѣдседателството на сѣда, защото не пожелалъ да даде обяснения по свои рѣчи, произнесени противъ този прѣвратъ.

Слѣдъ напускане сѣдийството Мирски става адвокатъ и се провъзгласява за активенъ противникъ на прѣвратаджиитѣ. Той билъ избранъ за народенъ прѣдставителъ въ 3-то обикновено народно събрание (пълномощенското), въ което взелъ участие при изработване правилника за вътрѣшния редъ на Събранието. Тукъ въ това Събрание той е билъ опозиционеръ съ 5—6 души, но не останалъ за дълго врѣме въ това събрание, защото противъ неговото дълбоко убѣждение билъ приетъ чл. 25 отъ правилника, споредъ който се стѣснявалн правата на Събранието, като компетентността му се ограничавала само съ финансови въпроси.

Слѣдъ това М. се завръща въ Варна и продължава своята адвокатска професия, като при това заима разни обществени изборни длѣжности: прѣдседателъ на варненския окръженъ

съвѣтъ, членъ на общинския съвѣтъ, прѣдседателъ на варненската книжовна дружина и пр.

Въ изборитѣ прѣзъ 1884 г. 3 юни той бива пакъ избранъ за народенъ прѣдставителъ на 4-о обикновено народно събрание, въ което той взима силно активно участие и прави прѣдложения, отъ които нѣкои се приематъ: за отмѣната на закони, противорѣчеши на конституцията. По-късно той напуска либералната партия, защото не одобрявалъ нѣкои мѣрки на Стамболова, особено прокламацията му, безъ съгласието на Каравелова.

Слѣдъ абдикацията на князь Александра и избора на князь Фардинанда, той билъ назначенъ за прѣдседателъ на Окржжния сждъ въ Варна отъ д-ръ Стоиловъ, а по-късно въ 1887 год. билъ назначенъ за членъ на Русенския апелативенъ сждъ, служба, която е напусналъ, за да заеме кметската длъжностъ въ Варна.

Като кметъ въ Варна въ продължението на 3 години отъ 11 априль 1888 год., той работилъ неуморно за подигане благосъстоянието на града, основалъ е „Варненски общински вѣстникъ“ и не е прѣстаналъ въ туй врѣме да бжде единъ отъ най-ревностнитѣ български публицисти, като е сътрудничилъ въ в. „Черно море“, дѣто е печаталъ редъ статии по сждебни и политически въпроси. Струва да се помене тукъ, че въ тия свои статии той поддържа, между другото, измѣнение на Конституцията и отдѣляне на черковата отъ държавата. Той се кандидатира за 4-то Велико Народно Събрание. Въ това събрание както се знае Стамболовъ имаше рѣшителната дума. Кръстьо Мирски е ималъ смѣлостта и заслугата да извика разискванието на нѣколко въпроса и бюрото на народното събрание да се избира чрѣзъ тайно гласоподаване, както и заседание да не става, ако не присѣтствуватъ поне една трета отъ прѣдставителитѣ.

М. е билъ избранъ и за 8-то обикновено нар. събрание, въ което е докладвалъ правилника за вжтрѣшния редъ и прѣдложилъ да се уреди библиотека при нар. събраието, въ която до се доставятъ излѣзлитѣ закони и книги по законодателството и държавното право. Той е поискалъ още тогазъ да се внесе единъ законопроектъ за уреждане отговорността на държавата, окржжията и общинитѣ и на тѣхнитѣ служещи.

както и за обезщетенията, които трѣба да плащатъ, когвто уврѣдятъ частнитѣ интереси. Слѣдъ това той пакъ е билъ избранъ за народенъ прѣдставителъ въ 11 и 12 обикновено народно събрание.

Въ 1905 год. той става изново градски кметъ, въ каквото си качество той услужилъ твърдѣ много на учебното дѣло и на благоустройството. За XIV обикновено народно събрание той пакъ бѣше избранъ за народенъ прѣдставителъ. Знае се, че въ това събрание той напусна демократическата партия и се обяви за радикалъ, но вече активна политика не проявяваше а се задоволяваше да пише и да казва своитѣ мнѣния по разни политически, юридически и обществени въпроси.

Кр. Мирски се помина на 7 май 1920 г. Той бѣше погребенъ въ черковния дворъ по желанието на гражданитѣ и прѣдвидъ на това, че бѣ направилъ толкозъ много въ качеството си на кметъ, за градъ Варна.

II.

Дълъгъ е списъкътъ на книжовнитѣ трудове, статии и бѣлѣжки, които прѣзъ живота си е писалъ и обнародвалъ покойниятъ Мирски. Ето защо, ние ще се задоволимъ тукъ по хронологиченъ редъ да посочимъ само на по-главнитѣ такива, безъ да се спираме върху многобройнитѣ му статии, разпрѣснати по разни вѣстници и списания.

Въ най ранното врѣме той се явява каго сътрудникъ на сп. „Читалище“, издавано въ Цариградъ, „Стопанинъ“ (Д. В. Храновъ) и „Книжици“.

По-късно, току слѣдъ освобождението, той издава:

- 1) Букваръ по звучната метода, печатанъ въ Киевъ, 1878 год. стр. 69.
- 2) Александъръ II, рѣчь държана въ Тулча, печатана въ Браила, 1878. Двѣ издания.
- 3) Научна читанка за основнитѣ училища, Браила, 1878.
- 4) Добруджански календаръ за 1879 год., съставенъ съ М. Тихчевъ и печатанъ въ Браила.
- 5) Добруджански календаръ за 1888 год. печатанъ въ Русе.
- 6) Митхадъ паша, трагедия, прѣведена отъ чешки

7) Научно сборниче, стр. 152 за четвърто отдѣление, Пловдивъ, 1882.

8) Читанка за III отдѣление по методитѣ на Ямосъ Коменски, Пловдивъ, 1882,

9) Училищата и самоуправлението, брошюра, Русе, 188.

10) Наполеонъ III, животописенъ разказъ, Варна, 1883.

11) Разкази изъ земния животъ, пързи познания отъ естествознанието, стр. 82, Варна, 1883.

12) Книжовникъ, драма, стр. 85, Русе, 1884.

13) Хубава Сидония, драма, стр. 89, Варна, 1884.

14) Пепель въ окото. Комедия, 1884.

15) Комедия отъ грѣшки. Прѣводъ отъ Шекспира, Варна, 1884.

16) Гражданска наука, първи понятия за държавенъ строй и конституция, Варна. Първо издание 1884. Второ издание 1886.

17) За краснописанието. Ръководство за учители, Варна, 1891.

18) Дяволската дъщеря, комедия отъ Р. Кнайзеръ, Варна 1896.

19) Венецианскиятъ търговецъ, отъ Шекспиръ, прѣводъ, Варна, 1899.

20) Генералъ Кембронъ и изъ живота на генерала Друо. Варна, 1893.

21) Живота, брошура, прѣводъ отъ Левъ Бухъ Варна, 1901.

22) Разговори българи-ромънски, Варна 1914 година.

За пропаганда идеята чрѣзъ миръ и правото е издалъ слѣднитѣ книжки:

23) Полезно четене № 1 и 2 и Задружно работене № 54, прѣзъ 1899 г,

24) Книга за брата ми, отъ Волъ Бурдъ, 1907 г, печатана въ Варна.

III

Кръстьо Мирски бѣше единъ отъ най-отзивчивитѣ обществени дѣятели и публицисти у насъ. Ако се прѣгледатъ неговитѣ статии по политически, обществени, стопански, финансови, книжовни и въобще културни въпроси, ще се види, че

едва ли има нѣкой въпросъ отъ областъта на българската общественостъ, който да не е извикалъ вниманието на покойния, и на който той да не е посветилъ нѣкоя статия въ кое и да било издание. По въпроса за кооперациитѣ той е писалъ редица статии въ в. „Странджа“, 1896 г., въ в. „Зора“, брой 1, 1899 год., въ „Народно благо“ 19 и 20 брой, 1903 г., въ „Извѣстникъ“, брой 27, 1904 г., въ Юбилейния сборникъ на Разградското читалище, 1904 г., въ „Обнова“, 1919 год., въ „Църковенъ вѣстникъ“, 1920 год.

Съ особно внимание той слѣдѣше всички законодателни въпроси, и било когато бѣше народенъ прѣдставителъ, било когато бѣше извънъ народното събрание, той изказваше мнѣния, съставляваше и прѣдлагаше закони и проекти и се грижеше за прокарването имъ. Прѣзъ всичко врѣме отъ издаването на „Юридически Прѣгледъ“ той посвети около 40 статии по разни правни, държавни и главно законодателни въпроси. Нѣмаше законопроектъ, изготвенъ отъ министра на правосъдието и прѣдставенъ на разискване на бѣлг. общество, по който М. да не каже своята дума, да не пишеше нѣкое подробно мотивирано разгледване. Той считаше сѣкашъ за едно неопълнение на длъжността си като общественикъ да прѣмълчи и да не изкаже мнѣнието по който и да било общественъ или законодателенъ въпросъ, щомъ такъвъ е билъ поставенъ на дневенъ редъ.

И трѣбва да се отдаде пълна справедливостъ на покойния, че въ тѣква случаи той се стараше да бже колкото се може повече обективенъ, съдържателенъ и даже изчерпателенъ. Той бѣше за гражданския бракъ (Ю. пр., год. VII, привържениецъ на челяднитѣ имоти (Ю. пр., год. VII) и много ратува за уреждането на административното правосъдие у насъ. (Юр. пр., год. XVIII и XIX) и пр.

Въ своитѣ възгледи по разнитѣ въпроси отъ сѣмейното право и въобще въ нашето законодателство той искаше да се достигне колкото се може по-голямъ подемъ на жената, като бѣше привърженикъ на реда, законността и дисциплината по всичкитѣ наредби и уредби на живота.

И прѣзъ послѣднитѣ години и мѣсеци на своя животъ той не прѣстана да работи съ перо и слово, като освѣтляваше общественото мнѣние по въпроситѣ, които разбираше, между

които бѣше и въпроса за нашитѣ отношения съ Ромжния и за ромънската дѣйствителность. Въпросътъ за продоволствието и скъпотията той засегна въ редица статии, намечатани въ вѣстникъ „Обнова“ прѣзь 1919 год. Въ тѣзи си статии той клеймеше безъ пощада „спекулантитѣ“, които уреждаха своитѣ афери.

За пълнота на изложението на печатанитѣ трудове на покойния тукъ ще изредимъ по хронологически редъ списанията и вѣстницитѣ, въ които той е сътрудничилъ: сп. „Читалище“, Цариградъ 1873—1874; в. „Право“, Цариградъ 1873; в. „Стопанинъ“, год. I; в. „Българинъ“, Русчукъ 1878; сп. „Българска иллюстрация, София, 1880; сп. „Наука“, Пловдивъ, 1881. в. „Славянинъ“, Русе, 1886; в. „Общо благо“, Варна, 1902; сп. „Българска сбирка“, г. III; сп. „Юридически прѣгледъ“ прѣзь всичкитѣ години; в. „Черно море“, Варна, 1891; в. „Странджа“, Варна, 1896; сп. „Зора“, 1898; в. „Потикъ“, 1899; в. „Народенъ Листъ“, Видинъ, 1899; в. „Народна сила“, Варна 1900; в. „Изстникъ“, Варна 1901—1904; в. „Новъ Листъ“, Добричъ, 1901; сп. „Училишенъ прѣгледъ“, София, 1901; в. „Прѣпорець“ София, 1903, 1904, 1908; в. „Народно благо“, Ямболъ, 1902, 1903; в-къ „Родопско еко“, Пловдивъ, 1903; в. „Нова Варна“, 1903; в-къ „Духовна пробуда“, 1899; вѣстницитѣ „Нова Марица“, Пловдивъ, „Свободенъ Гласъ“, Варна, 1908, 1911, 1913; „България“, София, 1913; „Народна воля“, 1913; „Камбана“, София, 1957, 1913; „Обнова“, Варна, 1913, 1918, 1919; „Радикалъ“, София, 1914, 1915, 1916, 1918; „Варненски дневникъ“, Варна, 1914; „Варненски окръженъ вѣстникъ“, 1914; „Варненски отзивъ“, 1915; „Миръ“; в. „Добруджанско слово“, 1919; „Църковенъ вѣстникъ“, 1920, „Добруджа“, издаванъ прѣзь послѣдната война.

Покойниятъ е писалъ и съ псевдонимъ К. Глоговъ, К. Жив. Кр. п, Николовъ, Иксъ Игрековъ, К. Ж., У. Г., Х. У., Z. и други.

Слѣдъ смъртъта му сж останали много ржкописи, между които: 1) Рѣчникъ руско-български, съдържашъ думитѣ, които не сж отъ единъ коренъ на двата езика; 2) Разговорникъ руско-български; 3) Показвачъ на родоветѣ на френскитѣ сжществителни имена; 4) Ржководство за изучаване френски езикъ по Артуръ Сентъ Клеръ, и много други прѣводни и оригинални статии.

Покойниятъ остави обширенъ ржкописенъ дневникъ, който неговитѣ наслѣдници печатаха въ в. „Варненско Ехо“.

1920 г. и послѣ въ „Варненска поща“, 1921 год. За жалость, печатането на дневника се прѣкъсна и той не можа да стане достояние на българското общество въ цѣлостта си.

Въ завѣщанието си той разпореди, щото всички негови книги, писани на славянски езици, да се прѣдадатъ на варненската градска бнблиотека, основана отъ него, когато бѣше кметъ прѣзъ 1887 година.

IV.

Като се изучва по-грижливо, по-внимателно живота и дѣйността на Кр. Мирски не може прѣди всичко да не се забѣлѣжи онази историческа необходимостъ която наложи на българскитѣ дѣйци отъ послѣднитѣ години на турското владичество и отъ първитѣ години на освобождението да бждатъ единъ видъ енциклопедисти и въ писанията си и въ занятията си. М. трѣгва отъ Котелъ да дири по-високо образование. За него не е важно даже какво образование ще получи той, по каква специалностъ. Той е жеденъ за наука и е готовъ да се нахвърля на нея, дѣто и да му се прѣдстави отъ какваго областъ и да бжде. Той отива въ Цариградъ но като не намѣрва възможностъ да се спре тамъ, той отива въ Таборъ дѣто го издържа вуйчо му. Въ Таборъ той учи земледѣлие, но земледѣлието не го удовлетворява, и той ламти за срѣщи съ книжовници: обикаля банатскитѣ българи, мѣрва се въ Браила, дѣто Книжовното дружество го приема за свой членъ. Още отъ Таборъ той пише въ цариградскитѣ списания и не само по стопански въпроси, но и по книжовни.

Срѣдата, въ която се явява Кр. Мирски всѣкога му е дала стимулъ и насока за обществена, публицистична и книжовна работа. Той зема най-напрѣдъ за свои образци чича си Стефанъ Н. Изворски и вуйча си Гавраилъ Кръстевичъ. Въ Таборъ, Браила, Тулча, при раннитѣ свои обществени стѣпки, той е подъ влиянието на образци, достойни за подражание: Ангелъ Кънчевъ, Тодоръ Икономовъ, д-ръ Петъръ Беронъ, Григоръ Начовичъ, Любенъ Каравеловъ, П. Каравеловъ и др.

На единъ случай само се дължи обстоятелството, че той става сждебенъ дѣятелъ и практически юристъ. Но това обстоятелство ни най-малко не спира неговия стремежъ къмъ по-широка обществена работа. Самоукъ, практически правникъ, той проявява въ своитѣ творения едно дълбоко познаване на много въпроси, достѣпни само за теоретика-специалистъ. Той не се

спира и при най-мъжнитѣ юридически и законодателни проблеми и си дава трудъ не само да ги засегне, но и да ги разгледа колкото се може по-обстоятелствено.

Той е билъ и учителъ. Общественото си лутане той почва отъ тамъ. И тази първа насока на неговата обществена дѣйностъ играе важна роля въ цѣлия му животъ. Не единъ пжтъ въ свободни минути прѣзъ цѣлия му животъ ние го виждаме да оправдава пословицата: „On revient toujours à ses premiers amours“. И дѣйствително, той отъ врѣме на врѣме пише и издава учебници по прѣдмети, които му сж достъпни и за които се поменава въ списъка на неговитѣ трудове.

Не можеше М. да остане съ скръстени ржцѣ и прѣдъ нуждата отъ хора, отъ дѣятели въ политическото поле у насъ. И ние го виждаме още отъ ранни младини, че става народенъ прѣдставителъ, че се избира почти постоянно въ обикновенитѣ и велики народни събрания; че се бори като партиенъ лидеръ на демократическата и въ края на живота си на радикалната партия за тържеството на мнѣния и убѣждения, въ правотата на които той искрено е вѣрвалъ. Проникнатъ отъ демократически идеи, дълбоко вѣрующъ въ спасителнитѣ начала на конституционнитѣ принципи, той е горещъ ентузиастъ, привърженикъ на конституцията и се възмущава отъ днѣн-душа противъ тѣзъ, които мислѣха, че търновската конституция бѣше натрапена, че неотговаряла на народнитѣ нужди и разбираия.

И ако той става борець съ перо и слово противъ прѣврата, който суспендира Конституцията, той се възхищава, когато вижда тържеството на нейнитѣ застъпници и пълното ѣ възстановяване въ княжеството. Мирски не обичаше демагогията и не се церемонѣше никакъ съ демагозитѣ, които счисташе за много опасни въ една страна като България, която може да попадне въ плѣнъ на подобнитѣ и да бжде разорявана и съсипвана, тъпкана и притискана все въ името на свободата и демокрацията. Той не се умори до края на живота си да пише и да проповѣдва здрави идеи въ областъта на нашето законодателство, стопанство и народенъ животъ.

Варна изпълни единъ свой голѣмъ скръбенъ дългъ, като изпроводи тържествено тлѣннитѣ останки на покойния бивши неинъ кметъ и ги сложи въ самия дворъ на черквата си. Академията на наукитѣ изпълнява сжщо така своя дългъ, като ми

възложи да кажа това, което прѣдшествува и да изредя тукъ главнитѣ черти изъ живота и дѣятелността на незабравимия Кръстьо Мирски, паметъта на когото е скъпа за цѣлия български народъ.

С. С. Бобчевъ